

Jane Austenová (1775 – 1817): Pýcha a předsudek (1813)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

- B. 1. Doba a místo (děje);
2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
3. Námět, témata, hlavní motivy;
4. Zvláštnosti kompozice;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti.

Všeobecně panuje skálopevné přesvědčení, že svobodný muž, který má slušné jmění, se neobejde bez ženušky.

A přistěhuje-li se někam takovýto mladík, je tento názor tak zakořeněn v myslích sousedních rodin, že jej považují za pravoplatné vlastnictví té které dcery ještě dříve, než mají možnost se obeznámit s jeho vlastními pocity nebo zásadami v tomto ohledu.

„Drahý manželi,“ pravila jednoho dne paní Bennetová onomu pánovi, „zdaleka už víte, že netherfieldské panství dostane konečně nájemce?“

Pan Bennet odvětil, že nikoli.

„Už je tomu tak,“ pokračovala, „právě se odtamtud vrátila paní Longová a všechno mi to vypověděla.“

Pan Bennet na to nic neříkal.

„Cožpak nechcete vědět, kdo tam přijde?“ zvolala jeho choť netrpělivě.

„Vidím, že byste mi to velice ráda sdělila, a jsem hotov vás vyslechnout.“

Tato pobídka stačila.

„Jen považte, můj milý, to vás bude zajímat: paní Longová říká, že pánem na Netherfieldu se stane velmi zámožný mladík ze severní Anglie; v pondělí se tam prý přijel podívat v kočáře se čtyřspřežím, a tak se mu to zalíbilo, že se s panem Morrisem okamžitě dohodl; má se prý nastěhovat ještě před Svatým Michalem a část služebnictva přibude prý už koncem příštího týdne.“

„Jak se jmenuje?“

„Bingley.“

„Je ženatý, nebo svobodný?“

„Ach, svobodný! Svobodný je, drahý choti! Svobodný mladík, a jak zámožný, má čtyři nebo pět tisíc ročně. To je něco pro naše děvčata!“

„Jak to? Co je jim po tom?“

„Že mě můžete tak zlobit, drahý choti,“ odvětila paní Bennetová. „Víte dobře, že pomyslím na to, aby si jednu z nich vzal.“

„Z toho důvodu se sem tedy stěhuje?“

„Z toho důvodu! Jak můžete říci takovou hloupost! Ale není přece vůbec vyloučeno, že by se mohl do některé zamilovat, a proto ho okamžitě, jakmile přijede, musíte navštívit.“

„To bych ani nepovažoval za nutné. Zajed'te tam s děvčaty sama, anebo je pošlete bez doprovodu, což snad bude nejmoudřejší, protože vás žádná půvabem nepředčí, a třeba byste se panu Bingleymu nejlépe líbila vy.“

„I vy lichotníku! Kdysi jsem snad nebyvala zrovna ošklivá, avšak nyní si už na nic nedomýšlím. Nehodí se, aby matka pěti dospělých dcer dbala na vlastní krásu.“

„V tom případě měla asi i dřív sotva nač dbát.“

„Nic naplat, drahý manželi, musíte se vypravit a pana Bingleyho po sousedsku přivítat, až sem přibude.“

„Ujišťuji vás, že o to ani za mák nestojím.“

„Nezapomínejte, že máte dcery. Považte, jaká by to byla partie pro jednu z nich! Sir William a lady Lucasová za ním chtějí rozhodně zajít, a to výhradně z onoho důvodu; víte přece, že jinak nové lidi nenavštěvují. Není vyhnutí, musíte to učinit, protože jinak bychom tam nemohly *my*.“

„Načpak takové cavyky! Jsem si jist, že vás pan Bingley rád uvidí, a já vám dám s sebou krátký průvodní dopis, že ochotně svoluji, aby si vzal, kterou chce, ačkoli já bych se přimlouval za mou roztomilou Lízinku.“

„Nic takového rozhodně nedovolím. Líza není o nic lepší než ostatní, a já tvrdím, že není zdaleka tak krásná jako Jane a ani zdaleka tak veselá a příjemná jako Lydia. Jenže vy jí odjakživa nadřuzujete.“

„Žádná z nich nestojí za fajfku tabáku," odpověděl. „Jsou hloupé a pošetilé, jako děvčata bývají, ale Lízinka je přece jen trochu čipernější než její sestry.“

„Jak můžete mluvit tak ošklivě o vlastních dětech, choti! Máte radost, když mě můžete pozlobit. Neberete vůbec ohled na mé ubohé nervy!“

„Mýlíte se, drahá. Ctím vaše nervy. Jsem s nimi důvěrné spřátelen. Vždyť mi je ohleduplně připomínáte už dobrých dvacet let.“

„Och, vy nevíte, co mě už stály utrpení.“

„Doufám, že to překonáte a že se dožijete toho, jak mladíci s čtyřtisíčovými důchody zaplavují náš kraj.“

„Co by nám to bylo platné, i kdyby se jich sem nastěhovalo dvacet, když je nechcete navštívit.“

„Až jich bude dvacet, navštívím je všechny, na to se spolehněte, milá choti.“

Pan Bennet v sobě spojoval pohotový vtip, sarkasmus, uzavřenost i rozmary tak zvláštním způsobem, že ho jeho paní ani za třiadvacet let společného života neměla ještě prokouknutého.

Proniknout za její duševní obzor nevyžadovalo takové úsilí. Byla to žena s malým pochopením pro ostatní, s nepatrným vzděláním a náladové povahy. Když jí něco nevyhovovalo, jala se naříkat na pomyslnou neurózu. Jejím životním cílem bylo vyvdat dcery a mezitím se utěšovala návštěvami a novinkami.

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;

B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Cival

Petr Cífk

okres Brno

Dřič z MovieZone.cz

Cival *:** Rád bych šel výš, ale u romance, která mi nerozbušila srdce prostě nemůžu. Pěkná atmosféra a malebná kamera tak akorát na míru, ale Keira mi úplně nesesedla, některé holky včetně Imeldy přehrávaly a ty vizuální manýry s dvouminutovými jízdami mi nějak nešly do kupy s literárně rozkecanými dialogy. Asi jsme moc konzervativní a příliš přizemní, když vidím v zamilované slečně na útesu kýčařinu, ale... s tím člověk nic moc nenadělá. ☺

Jane Austenová: Pýcha a předsudek: poznámky k interpretaci

V nejpoblárnějším románu Jane Austenové již **první věta** (*Všeobecně panuje skálopevné přesvědčení, že svobodný muž, který má slušné jmění, se neobejde bez ženušky.*) obsahuje vše podstatné o námětu začínajícího příběhu a zároveň **první kapitola** – snad nejšťavnatější z celé knihy – udává také ironický, až karikaturní tón autorčina vyprávění.

Ocitáme se v prostředí **tradičního anglického venkova**, jemuž vládne společenská vrstva označovaná jako **gentry** a tvořená nižší šlechtou anebo těmi, kdo si na ni rádi hrají. Jsme v **preromantické atmosféře**, a tak autorka sice dává najevo svůj vyhraněný vztah k jednotlivým postavám, ale prostředí jako celek nazírá se shovívavým pochopením. Jsme ještě na hony vzdálení děsuplným zápletkám, jaké uměla napsat (pod vlivem staršího gotického románu i počínajícího naturalismu) např. Charlotte Brontëová (1816 – 1855; román *Jana Eyrová*), stejně jako širavé sociální kritice od realisty Charlese Dickense (1812 – 1870; román *David Copperfield*).

Společnost venkovských sídel vystupující v *Pýše a předsudku* je složena z lidí, kteří berou jako samozřejmost, že pro svoji obživu nemusejí pracovat, a poklid takové existence preferují natolik, že v sobě nenechají vyrůst ani náznak podnikavosti spjaté s vykročením někam ven do dobrodružné nejistoty. Nacházíme se tu ještě před expanzí moderního světa průmyslu a byznysu, v němž pro starosvětský, v podstatě idylický život již nebude místo (jak posléze ukáže ruský autor Anton Pavlovič Čechov, 1860 – 1904, v divadelní hře *Višňový sad*).

Mladé dívky se ovšem od rodičovské generace odlišují tím, že o svých únicích alespoň **sní**; směřují je výhradně do oblasti intimních vztahů a těší se, že jejich princ jim sice dopřeje harmonický partnerský život i společenský vzestup, ale zároveň samy věří, že ani s ním důvěrně známé prostředí zcela neopustí. Elizabeth je jiná v tom, že sice takové sny také sdílí, avšak nad jejich povrchnost se povznáší jednak díky četbě, jednak díky snaze jít svou vlastní cestou (tuto metaforu Austenová dokonce zhmotní v Elizabethině pěší výpravě do Netherfieldu).

Jane Austenová umí **charaktery** pojednat **realisticky**; ani **Elizabeth** – nepochybně hlavní postava příběhu – není přímočarou rebelkou: na to má v sobě příliš empatie, což jí ovšem dodává **věrohodnosti** a sbližuje ji to s drtivou většinou čtenářek. Abychom Elizabeth po zásluze vydělili ze zástupu ostatních, musíme ji chvíli pozorovat a lépe poznat: přesně jako to dělá Darcy, který je ostatně její obdobou v mužském vydání. Austenová ovšem ví, že takové povahy to mají s navazováním známosti těžké (do Elizabeth nepochybně vtělila některé autobiografické rysy), a tak ve chvíli, kdy si myslíme, že vše konečně půjde jako po másle, vstupuje do děje osudová postava pana Wickhama, která situaci navýsost zdramatizuje. Série pomluv, citového tápání, zmatených úvah a rad od „dobrých“ kamarádek (to vše jako bychom v jednodušší formě a v moderním balení znali např. z amerického televizního seriálu *Přátelé*) teprve prověří, zda a nakolik oba mladí lidé dokáží čelit nepříznivým okolnostem a dosáhnout svého štěstí.

2. text: amatérská recenze: bezprostřední názory, šťavnaté vyjadřování, zápory: autor asi nečetl románovou předlohu, takže nepsotřehl další slabiny filmu – duchaplný vtip Austenové jde do filmové řeči převést velmi těžko a je k tomu potřeba větší talent než projevíli tvůrci filmu – velmi dobré herecké výkony a autentická výprava situaci nezachrání.

Jane Austenová (16. 12. 1775 Steventon /jižní Anglie: hrabství Hampshire/ – 18. 7. 1817 Winchester /hrabství Hampshire/)

Britská spisovatelka, čelná představitelka žánru domestic novel (román rodinného života) na pomezí preromantismu a realismu.

Jane Austenová se narodila do **početné rodiny nezámožného venkovského anglikánského faráře**, který své děti sám vzdělával a rodinnou domácnost naplnil **svobodomyšlnou intelektuální atmosférou**, dosti neobvyklou vzhledem k jeho profesi a nízkým příjmům. Rodina si ovšem získala řadu přátel a žila čilým společenským životem, byť se svým známým zpravidla nemohla majetkově rovnat. Většina Janiných sourozenců odešla z domova a dobře se uplatnila. Pro Jane měla celoživotně největší význam její sestra Cassandra Elizabeth (1773 – 1845), která byla její nejmilejší přítelkyní.

Jane Austenová krátce studovala na soukromých školách, ale své skutečné vzdělání si vybudovala sama **rozsáhlou četbou**. Přečetla prakticky všechny důležité anglické spisovatele počínaje Williamem Shakespearem a Johnem Miltonem přes průkopníky realismu (Daniel Defoe, Jonathan Swift aj.) až k autorům preromantickým (Horace Walpole aj.), ze zahraničních četla Johanna Wolfganga von Goetha a snad i rokokový eroticky laděný román v dopisech *Nebezpečné známosti* od francouzského spisovatele Pierra Choderlose de Laclos.

Již jako **jedenáctiletá** (v r. 1787) začala se svými **literárními pokusy**, které předčítala pro pobavení ostatním členům rodiny; osvědčila autorskou schopnost spojovat realistické vnímání skutečnosti s fantazií a výsměšným humorem. Ve dvaceti letech prožila krátký intenzivní citový vztah se začínajícím právníkem Thomasem Lefroyem, ale jeho rodina jej přiměla tuto romanci ukončit, neboť ta nebyla v souladu s jejich plány na jeho velkou kariéru (k níž po letech opravdu došlo).

V r. 1800 Janin otec odešel do penze a s rodinou se přestěhoval do lázeňského města **Bath**. Ačkoli šlo o náročnou změnu, Jane Austenová se zapojila i do zdejšího společenského života, našla si nové přátele a začala hojně cestovat po jižní Anglii. Tak se opět zkontaktovala s někdejšími známými a jeden z nich, Harris Bigg-Wither, čerstvý absolvent univerzity v Oxfordu, ji v r. 1802 požádal o ruku. Jane prý nejprve souhlasila, protože sňatkem by zajistila některé své sourozence, ale brzy své slovo vzala zpět, protože Harris byl nezajímavý, bez charismatu, a přitom v konverzaci dost neurvalý.

Jane Austenová si pro sebe vytvořila **vysoký ideál opravdové, intenzivní lásky** mezi ženou a mužem, ale nikdy se s ním nesešla a sňatek z rozumu odmítala. Podobný názor na intimní život měla i Cassandra a obě sestry nakonec zůstaly **neprovdány** (Cassandra se amatérsky věnovala malířství a je autorkou jediných dvou známých aktuálních obrázků s Jane).

V r. **1805 Janin otec nečekaně zemřel** a vdova po něm a obě její svobodné dcery se ocitly v hmotné nouzi. Za pomoci již zaopatřených starších sourozenců opustily Bath a vystřídalý několik venkovských adres, až se usadily ve vesnici **Chawton**, kde vedly skromný život: obě sestry hojně četly a přivydělávaly si jako domácí učitelky, Jane navíc pokračovala ve své spisovatelské činnosti.

Své **romány** začala Jane Austenová psát jako sotva **dvacetiletá**, snad již r. 1795. Nabízela je pak nakladatelům, ale dlouho bezúspěšně. Vše bylo ještě komplikováno tím, že podle tehdejšího práva ženy ve Velké Británii – podobně jako jinde – nemohly samy uzavřít obchodní smlouvu a musel je zastupovat nějaký mužský příbuzný – v Janině případě to byl její bratr Henry. Nakonec Jane Austenová nakladatele našla, ovšem za nevalných finančních podmínek a s tím, že její knížky vyjdou anonymně: to bylo tehdy u spisovatelek obvyklé, protože kdyby jejich tvorba dosáhla úspěchu a ony se staly celebritami, ubralo by jim to – podle dobových a hlavně mužských představ – na jejich ženskosti.

Jako svou první knihu Jane Austenová publikovala s příznivým ohlasem *Rozum a cit* (1811) a již její druhý uveřejněný román *Pýcha a předsudek* (1813) zaznamenal **velký čtenářský úspěch**; také další knihy Austenové byly veřejností dobře přijaty.

Jane Austenová se stala jednou z prvních spisovatelek věnujících se žánru, jemuž se posléze dostalo názvu *domestic novel* (**román rodinného života**). Tento žánr se rozvíjel **po většinu 19. století v anglickém prostředí**. Autorkami byly **středostavovské ženy**, které na počátku moderní doby, v nové atmosféře dostupnějšího vzdělání a rozšířených duševních obzorů, našly ve vlastní spisovatelské činnosti způsob, jak se realizovat. Literárně ztvárňovaly prostředí, charaktery i zápletky, které nejlépe znaly, přičemž zdůrazňovaly ženský živel a ženskou tematiku; proto také jejich knihy byly **určeny především ženám**, což bylo v dané době přelomové.

Dějištěm románů rodinného života je zpravidla **anglický venkov**. Hlavní postavou bývá **dívka**, která není prvoplánovou krasavicí, ale disponuje jemným půvabem, jenž vyplývá z jednoty jejího bohatého vnitřního života a vyrovnaného vnějšího projevu. Tato dívka si musí na svém okolí vybojovat možnost jít v životě vlastní cestou, dát volný průchod svým citům a dosáhnout vysněného cíle. V tomto úsilí je hrdinka nucena vyrovnávat se s nepřejícnou atmosférou svého okolí, v němž se střetává s postavami názorově omezených zralých žen a přihlouplých mladých krásků. Hrdinka se často dostává do **konfliktů s autoritami** a opakovaně řeší otázku, zda je vůbec možné, aby u svých vytčených ideálů vytrvala. Autorky ovšem svým hrdinkám zpravidla dopřávají **happy end**.

Domestic novel sice náleží do **širšího prostředí preromantické literatury**, ale navíc je nesen snahou o **posun k realismu**. Jane Austenová nebyla výjimkou; zároveň však její styl obsahuje – zcela originálně a s velkým předstihem před podobnými britskými autory (Charles Dickens aj.) – **ironický, místy až satirický tón**. Většinu jejích **románů** můžeme označit jako **idylicko-ironické komedie** – tím zároveň připomínáme, že dialogy v nich jsou natolik svižné a propracované, že by snesly jevištní prezentaci. Moderní, uvolněný, a přitom zasvěcený pohled na milostné vztahy a společenskou realitu, pečlivě odvažované akcenty duchaplného vtipu a přirozený slovník, vzdálený samoučelné hře na city, to vše učinilo z Jane Austenové autorku, která – jako žádný jiný spisovatel její doby – je aktuální, čtená a oblíbená i ve 21. století.

V r. 1816 **Jane Austenová** vážně onemocněla, pravděpodobně rakovinou mízních uzlin nebo selháním nadledvin. K rozvoji choroby mohlo přispět vypětí z intenzivní literární práce. Sourozenci ji převezli na léčení do jihoanglického **Winchesteru**, ale všeobecné chřadnutí Janina organismu pokračovalo a spisovatelka **zemřela v létě 1817** ve věku necelých 42 let. Bratr Henry svými konexemi v církevním prostředí dosáhl toho, že byla pohřbena ve slavné winchesterské katedrále.

Britský spisovatel David Lodge (* 1935) učinil literárněteoretický zájem o Jane Austenovou jedním z hlavních motivů svého humoristického románu *Hostující profesori* (Changing Places; 1975), odrážejícího anglosaskou univerzitní atmosféru 60. let 20. století.

Některá díla:

Romány Rozum a cit (Sense and Sensibility; psáno od 1795, vydáno 1811), **Pýcha a předsudek** (Pride and Prejudice; psáno od 1796, vydáno 1813; film 2005: režie Joe Wright, hrají Keira Knightleyová /Elizabeth/, Rosamund Pikeová /Jane/, Simon Woods /Bingley/, Matthew MacFadyen /Darcy/, Rupert Friend /Wickham/), **Mansfieldské panství** (Mansfield Park; 1814), **Emma** (1816), **Opatství Northanger** (psáno od 1798, vydáno až posmrtně 1817),

